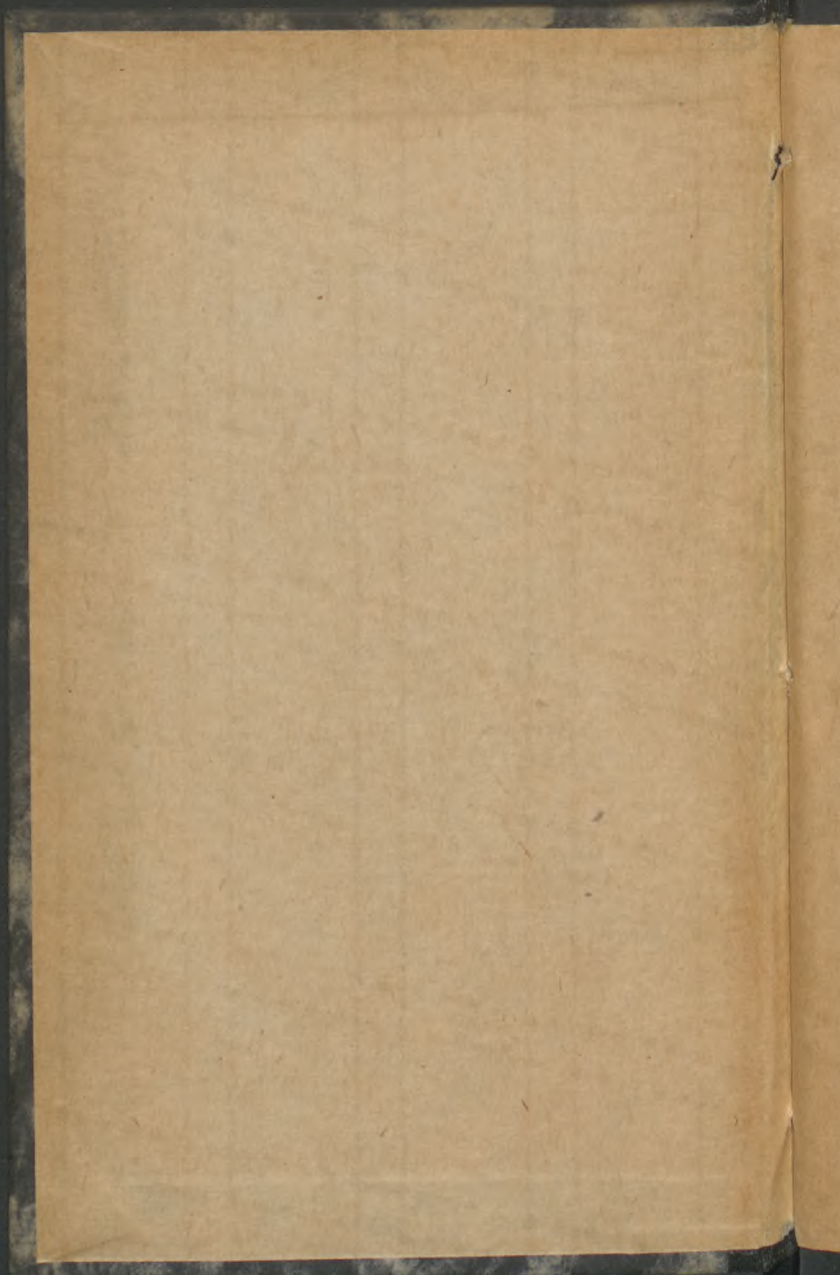
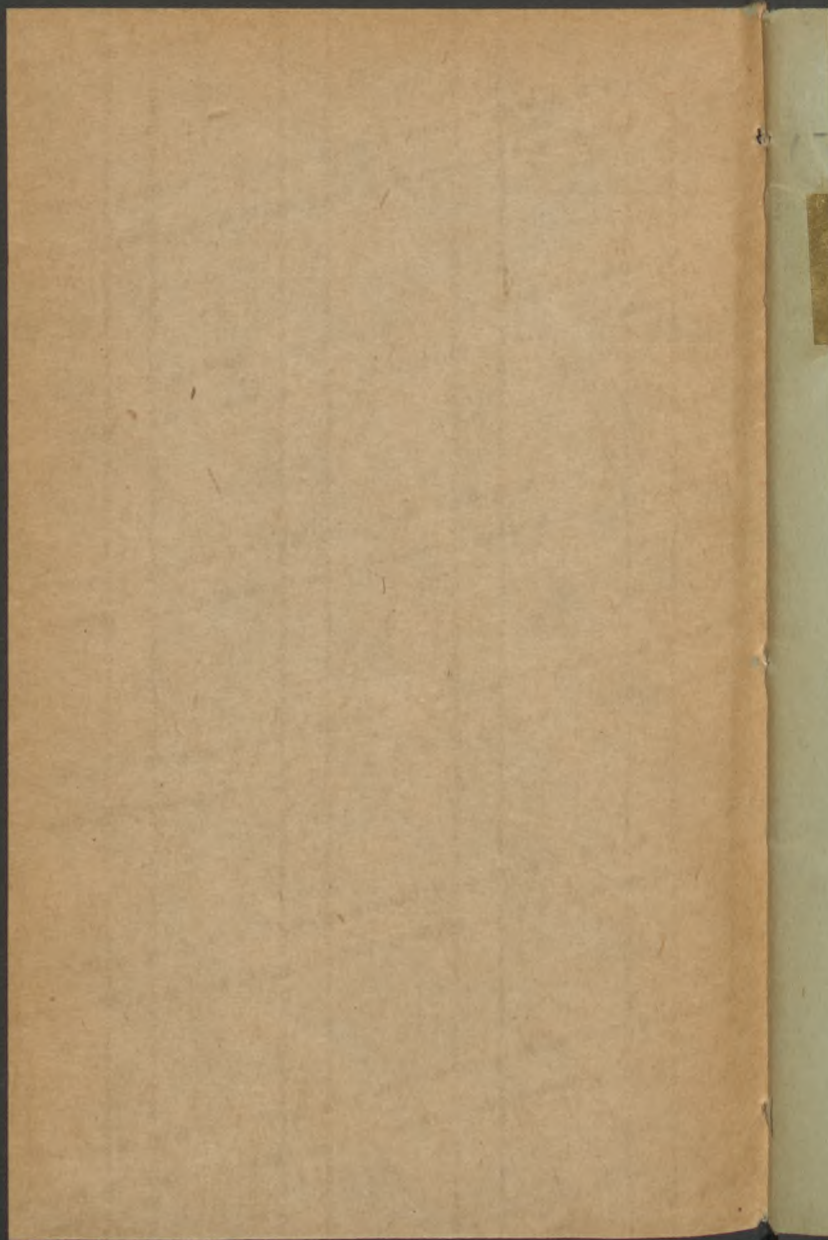

15913
235

f w
A KISGAZDA LÓVA

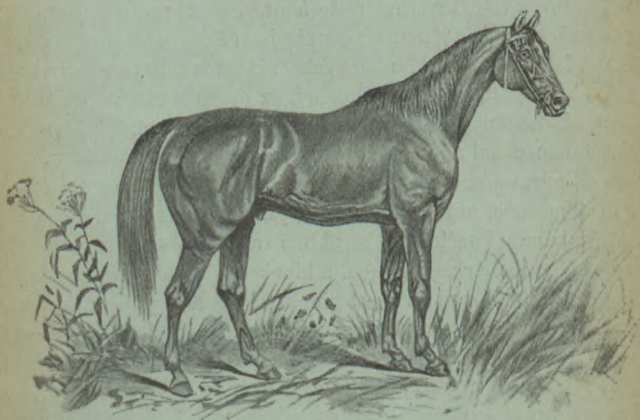
15913

235

2.

IRTA

MÓCSY LÁSZLÓ

BUDAPEST

KIADJA A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT
1906.

bc
235. sz.

Ára 24 fillér.

Tudnivalók a Szent-István-Társulatról.

A Szent-István-Társulat a magyar katolikusoknak olyan egyesülete, mely arra vállalkozik, hogy *jó könyveket* adjon ki és terjesztszen. A tanult embernek és a népnek egyaránt olyan könyveket és egyéb olvasnivalókat ad a kezébe, melyekből a vallásos hit táplálékot nyer, de a melyekből tanulni és nemesen szórakozni is lehet. Az összes iskolák számára ad ki a Szent-István-Társulat tankönyveket; kiad továbbá tudományos műveket, tisztességes regényeket, az ifjúság számára készült tanulságos könyveket, a népnek való kis füzeteket, telve hasznos tanácsokkal a józan életre és a helyes gazdálkodásra.

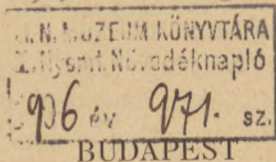
Mindezt a sok könyvet és más írást a lehető legolcsóbban adja, mert mint katolikus egyesület azt akarja, hogy a jó könyv minél szélesebb körökben terjedjen s az igazsággal ne csak az ismerkedjék meg, a kinek sok a pénze, hanem az is — sőt különösen az — a kinek kevés a pénze s a kinek éppen az igazság, a katolikus igazság az egyetlen kincse és vigasztalója ezen a földön.

A Szent-István-Társulat Magyarország első apostoli királyának, szent Istvánnak nevét viseli. Mert mint szent István királyunk Magyarországot katolikussá és művelté igyekezett tenni, úgy a róla elnevezett Társulat is hazánkban a katolikus szellem és a műveltség terjesztője kíván lenni, tehát szent István szellemében akar működni. És valamint szent István a magyarok Nagyasszonyának, a boldogságos szűz Máriának oltalmába ajánlotta Magyarországot, úgy a Szent-István-Társulat is a magyarok Nagyasszonyát vallja égi Pátrónájául és az ő hatalmas közbenjárását kéri, midőn jó köny-

A KISGAZDA LOVA

IRTA

MÓCSY LÁSZLÓ

15,913/235

KIADJA A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT

1906.

be

Acad.
794

ELMULT már az az idő, a mikor szép hazánkban a legtöbb *lótartó* ember azt is hitte magáról, hogy ő *lótenyésztő*. A józan ész, meg főleg az életnek tapasztalatai megértették a gazdákkal, hogy a derűre-borúra vaktában *lovát szaporító ember* még nem *tenyésztő*. A tenyésztés tudomány. A tenyésztő tudja, hogy *miye van* és hogy az utódban *mit akar*; de ezenfelül még azt is tudja, hogy *célját hogyan fogja haszonnal elérni*. A ki ezt nem tudja s mégis lóneveléssel foglalkozik, az vaktában dolgozik.

Az ilyen ember nem tenyésztő, csak lószaporító. Azért panaszkodik sok ember, hogy a lótenyésztésre ráfizet, mert nem ért a dologhoz. Bizony, az ilyen ember akkor cselekszik legjobban, ha a lótenyésztést azokra hagyja, a kik értenek hozzá. Így azután saját zsebe sem bánja meg, de meg az országnak jó hírét sem rongálja.

A magyarnak vérében van, mert őseitől örökölte, hogy a szép lovat szereti. Elődeink gyalog nem is szerettek járni; lóháton választottak királyt, lóháton tartottak országgyűlést. Ma már a körülmények e tekintetben kissé változtak (hisz a részeg ember akár a lovát is fölküldené követnek), de azért még mindig szeretjük a lovat. A nóta is azt tartja, hogy: «Szép asszonynek, jónak; jójárású lónak kár megöregedni!»

A kispazda ígás kanczái után neveli a csikót,

mért a lovat nemcsak a munkája révén hasznosíthatja, hanem a csikók nevelése útján is. Tehát nemcsak arra kell nézni az ígás kanczák megválasztásánál, hogy azok bírják a munkát, hanem szem előtt kell tartani azt a célt is, hogy azoktól pénzes utódokat várhassunk. A lovat nem fejthetjük; ha előregszik vagy megnyomorodik, nem értékesíthetjük közel sem annyira mint a vágómarhát. Épen ezért a csikóneveléssel kell kamatoztatni az ígáslovakra fordított tőkét. Nem igaz azon állítás, hogy a herélt ló jobb munkás. A csikók fölnevelése a kanczákat a munka elvégzésében nem akadályozza úgy, hogy abból kár származnék. Különösen, ha a leellés azon időre esik, mikor a lovak munkáját leginkább nélkülözhetjük.

Az állam a lótenyésztésre nagy súlyt fektet. Az egész világon híres méneseiben az ország minden vidékének megfelelő méneket nevel. Ha a kiskazda a maga *kanczáit* szintúgy megválogatja, akkor már megtette a legjobb lépést arra, hogy a csikónevelés haszonnal járjon.

De hát milyen legyen a kancza?

Ez olyan kérdés, melyre röviden nem lehet felelni.

A ki a lovakat ismerni akarja, annak tudni kell a ló testrészeit. De még ez sem elég. Kell olyan képességgel is birnia, hogy megismerhesse bármelyik lovon, úgy a kívánatos, mint a hibás testalkulásokat. Ezt az ismeretet sohasem szerzi meg az, a ki a lovat nem szereti, a ki magát mindenkinél

okosabbnak tartja, a ki kellő útbaigazítás mellett a lovak megnézésében szemét nem gyakorolja.

Föltételezem minden valamirevaló kispazdáról, hogy a ló fontosabb testrészeit ismeri. Azért most mindjárt arról beszélek, hogy milyenek legyenek ezek a testrészek?

A fej a testhez mértén ne legyen nagy. A két fül között elég széles legyen és a nyak kezdetével egy vonalban feküdjön. A fejtetőn (tarkón) levő daganat azért veszedelmes, mert a tarkó alatt van az agyvelő egyik része, mely ha megsérül, a ló elpusztul. Az üstök úgy szép, ha elég finom és hosszúszálú. A durva üstök nehéz lovak sajátsága. A szembeötlőn nagy fülek nem szépek. Legyen a fül vékony, fönnálló, mozgékony. A lottyadtfülű ló rendesen túlságosan csendes. A melyik pedig mindig játszik a füleivel, annak a szemeiben hiba van, néha egészen vak is. A melyik ló pedig ellenkezés nélkül a fülébe enged nyúlni, annak agybetegsége van. A mi igen nagy baj. A homlok akkor szép, ha széles, a vakszem pedig, ha kicsi. Sötétszinű lovak 14—15 éves korukban a vakszem, meg a szemboltok tájékán őszülnek. A kupeczek az ilyen szálakat rendszeren befestik. A szem legyen nagy, tiszta és élénk tekintetű. A csókás szem meg a düledt szem nem szép. Nemes lovak szemhéjja vékony és apró finom szőrökkel van benőve. Idősebb lovak szemhéján apró ránczok szoktak lenni. A két szem között van a homlok, mely akkor szép, ha sem túlszéles, sem pedig nem keskeny. A homlok közepétől az orrig

gondolt vonalnak arczél a neve. Ha az arczél egyenes, akkor az egész fejet egyenesnek hívjuk. A nagyon kidomborodó arczél kosfejűvé teszi a lovat. Ez pedig nem szép. Az egyenes fejen kívül szép fej még a csukafej is, melynek arczéle befelé hajlik. Az arczéltól jobbra-balra, ha az erek jól kilátszanak a bőr alól, akkor a fejről azt mondhatjuk, hogy száraz. A mi kívánatos dolog. Az orrczimpák legyenek tágak, de mikor a ló nyugalomban van, alig csak hogy mozogjanak. Az egészséges orr takonyhártyája halványpiros s ritka, vizenyős anyaggal van bevonva. A száj álljon becsukva, az álladzőgödörben pedig semmi törés, forradás ne legyen. A két állkapca között van a torokjárat, mely bő és egészséges legyen.

Az egészséges száj belső hártyája halványpiros és nyálas, de nem ragadós. A húsos ajkák közönséges és nehezebb lovak ismertető jele. A mely ló ajkait lelógatja s nem zárja be, az vagy öreg, vagy gyengealkotású. Ha a felső ajkon a bőr szokatlanul kemény, vagy ha ott köralakú heghely látható, biztosak lehetünk, hogy azon lovat megpatkolni nagy föladat.

Mindenki tudja, hogy a ló fogait és annak változásait ismerni igen fontos, mert azokról állapíthatjuk meg az életkort s így nagy részben a ló értékét is.

A ló alsó és felső állkapczájában összesen 12 metsző és 24 zápfog van. A csödörnek a metsző- és zápfogak között négy agyara is van. A csikófog alakja egészen más, mint a lófogé. Ezenfölül a csikófog

fényes és fehéres színű, a lófog pedig a gyökér felé mindjobban barnás. Már a kétéves csikó fogai között hézagokat találunk, míg a lófogak minden korban egészen kitöltik a foghelyeket. A csikófog kupája (a fog rágólapjának közepén levő zománczott mélyedést hívjuk kupának) sekélyebb, mint a lófog kupája.

Ha a ló életkorát 30 évre tesszük, akkor a fogakról biztosan megállapíthatjuk azt, hogy az előttünk álló állat csikó-e, fiatal ló-e, középkorú-e, vagy öreg. Négyéves koráig a ló csikó, 10 éves koráig fiatal ló, 16 éves koráig középkorú, onnan elhullásáig öreg. Magától értetődik, hogy a jól nevelt és emberségesen használt ló még 17—22 éves korában is csak úgy elvégzi dolgát, mint a hogy az egészséges 50—60 éves ember a magáét.

Rendes körülmények között a csikónak hétnapos koráig alól-fölül két-két foga van, az úgynevezett *fogófogak*. A négy-kilenczhetesnek még két-két metszőfoga jelentkezik; jobbról egy, meg balról egy. Ezek a *közép metszőfogak*. Hat-tíz hónapos csikónak alól-fölül hat-hat metszőfoga van, vagyis a *szepletfogak* is kibújtak. Az egyéves csikó fogó- és közép metszőfogain a kupák megkoptak, míg a szegletfogakon épek.

1¹/₂ éves korban a fogó metszőfogakról hiányzik a kupa.

1³/₄ éves korban a közép metszőfogakról hiányzik a kupa.

- 2 éves korban minden metszőfogról hiányzik a kupa.
- 2^{1/2} éves korban az alsó állkapcsában két fogó lófog bujik elő a tejfogak helyén.
- 3 éves korban a 2 lófog elérte a többi tejfog magasságát s kopni kezd.
- 3^{1/2} éves korban alul a 2 közép metsző lófog is előbujt.
- 4 éves korban alul a 2 közép metsző lófog sorba nőtt és kopni kezd.
- 4^{1/2} éves korban alul a 2 szélső metsző lófog is kibujt; csikófog nincsen.
- 5 éves korban alul a 2 szélső metsző lófog is sorba nőtt.

Hat-tizenegyéves koráig a ló korát arról ismerjük meg, hogy a fogak rágólapja fekvő tojás-vonalalakú . Minél jobban közeledik a 12-ik évéhez a ló, annál inkább elváltozik ez az alak a kerekded alak felé. A kerekded rágólap 17 éves korig tart. A 18 éves ló alsó fogófogainak rágólapja már háromszegletes alakhoz hasonló. Ez az időszak tart 24 éves korig. Ezen a koron túl a ló életkorát meghatározni nem lehet.

Hat-tíz év között ezen ismertetőjelen kívül még a fogak kupáinak kopása is útba igazít.

Ugyanis hatéves korban az alsó állkapca fogófogairól van a kupa lekopva. Hétéves lónál a közép metszőfogaknál látjuk ezt ugyancsak az alsó állkapczában. A nyolczéves lónak az alsó állkapczá-

jában levő fogain kupákat nem látunk, mert az a szegletfogakról is lekopott. A 9, 10 és 11-ik években ezek a jelenségek a felső állkapczában levő fogakon sorjában ismétlődnek. A kilenczedik évben ezenfelül a felső szegletfog szélén egy csücsök látható, az úgynevezett harapócs. Ez, a ló 15-ik évében újra megjelenik, de persze ekkor a rágólap kerek alakja mutatja, hogy a ló nem kilenczéves. A ló korát megállapítani tehát nem is olyan nehéz, mint sokan hiszik. Különösen tízéves koráig. Nem kell sajnálni a fáradságot alkalomadtán a lovak szájába nézegetni.

Lássuk már most a ló **törzsét**.

Ide számítjuk a nyakat, meg a farkat is. Semmi-féle lónál nem kívánatos, hogy a *nyak* vízszintes irányban álljon. Ne emelkedjen ki túlságosan a törzsből, de legyen izmos, a fej felé szépen elvékonyodó és elég hosszú.

Felső élén van a sörény. A szép sörény diszíti a lovat. A disznónyakú ló nehezen kormányozható. Nem jó a szalonnás nyak, a szarvasnyak, meg a deszkanyak sem. A ló *marja* minél izmosabb s minél hosszabb és menetelesebben nyúlik át a hátba, annál jobb az. A törpe mar nagy hiba. Az éles, sovány mart feltöri a nyereg meg a hám. Jegyezzük meg jól, hogy minél hosszabb és magasabb a mar, a hát annál rövidebb, tehát erősebb is.

Hiszen a rövid botot is nehezebb meghajlítani, vagy eltörni, mint a hosszút. Azután a hosszúmarú ló nyaka soha sincs túl magasán illesztve s a lapoczka inkább dült, mint meredek az ilyen lónál. Ez pedig

igen fontos, mert a melyik lónak a lapoczkája meredeken áll, az nem tudja a lábát úgy fölszedni, hogy elég nagyot lépjen. Mindig meg kell a mart jól nézni, hogy gennyesedő seb nincs-e rajta, mert ebből sokszor veszélyes betegség származik.

A *hát* hátszlónál minél rövidebb legyen. A kisgazda lovának a háta lehet hosszabb is, ha jó mar előzi meg; de mindenesetre egyenes, széles legyen. Sőt a jó kocsis, hintósló hátának mindig elég hosszúnak kell lenni, de sohasem a mar rovására. A pontyhátú ló csunya, a hajlotthátú meg gyöngé.

Az *ágyék* a hátat a farral köti össze. Akkor jó, ha rövid és széles, kissé ívelt, vagy ha egyenes. A horpadt ágyék hiba. Az ágyék mögött van a *farbúb*, a minek kidomborodása nem kívánatos. Az ágyék alatt van a *lágycék* (horpasz). Legyen a lágycék kicsi és telt. A *far* legjobb, ha csak a fark tövé-nél gömbölyödik egy kissé lefelé. Nem hiba az egyenes far sem. A csapott far azonban hibás, nemkülönben az a far is, mely nem elég széles és nem elég hosszú. Különösen kanczalónál nagyon előnyös, ha a farbúbtól a fark tövéig olyan hosszú a far, a milyen széles az egyik csípőtől a másikig. Az ilyen farú kanczának elég szélesek a medencze-csontjai s nem igen szokott nehéz ellése lenni, ha rendesen fekszik benne a csikó. A *farok* különféleképen lehet a farba tűzve. Az alatt tűzött fark nem szép; rút a patkány- (szórtelen) fark is. A ló farkát nem volna szabad levágni, mert az a mellett, hogy nem szép, a lovat nyáron nyugtalanná

teszi. Nem bírja rövid farkkal a legyeket elhajtani. Az *oldalbordák* akkor helyes alkotásúak, ha szélesek, hosszúk és eléggé ívalakúak. A mely ló oldala lapos és rövid, annak belső szervei nem lehetnek eléggé kifejlődve, nem végezhetnek olyan mozgásokat, melyeket az erősebb, kiadósabb munka megkíván. A mely lónak oldalai erősebb mozgás után rövid idő után nem csendesednek le, annak légzőszervei valószínűleg hibásak. Sőt ha a légzés alkalmával fújtatókon látható barázdákat veszünk észre, majdnem bizonyos, hogy a ló kehes.

A jó oldalakkal bíró lónak ritkán van rossz *szügye*. A keskeny szügy mindig nagy hiba. Legjobb alakulású a szügy akkor, ha a lábak egymástól négy-öt hüvelyknyire állanak s ha a nyak alsó részén, a szügy közepén, az úgynevezett szügygödörből kiinduló barázda által a szügy két részre van osztva s rajta az izom (a hús) szépen egyaránt kidomborodik. A szügy az oldalakkal együtt alkotja a *mellkast*, a hol a tüdő és a szív van elhelyezve. A hol nem elég tágas a mellkas, ott a tüdő ki nem tágulhat eléggé; ekkor pedig a gyorsabb mozgást a ló nem győzi meg levegővel. A szügy mögött van a *has*.

A jól alkotott has hengeres alakú. Hátsó részén kissé megkarcsusodik s keveset fölhuzódik, de azért elég terjedelmesen végződik. Némely ember szemének talán tetsző agárhas nem jó, mert az ilyen lovat a kisgazda nem tudja jól táplálni. De a pókhas is hiba. A has alján találjuk a kanczalónál a tögyet,

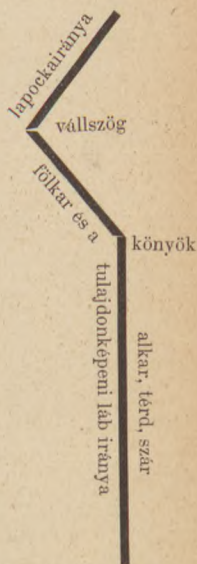
melynek egészségesnek kell lenni, mert különben jó csikót nem nevelhet a kancza.

A lovat a lábáról fejik — szokták mondani. Milyenek legyenek hát a **végtagok** (a lábak)?

A két első láb (végtag) legfelső része a *váll* (lapoczká). A lapoczkacsont a mellkashoz illeszkedik s a martól rézsútosan nyúlik a szügy oldaláig. A lapoczká akkor van helyesen alkotva, ha dült, ha hosszú, ha széles és izmos; ezenfelül még ha elegendőleg mozgékony is, mert különben a ló nem tudja kellően a lábát emelni. A lapoczká alsó vége a *fölkarral* van összeköttetésben. Szeretjük, ha ilyen < irányban találkoznak egymással.

A hol a lapoczká a fölkarral találkozik, ott a *vállszög*. A jó vállszög gömbölyded, bőrrel, szőrrel borított. Oldalt nézve a szügy domborodása kissé előbbre áll, mint a vállszög. A fölkar is akkor jó, ha széles és izmos.

Hibás a terhelt vagy zsíros lapoczká; ennél az izmok összehúzódását nem láthatni. Az izomtalan (kopár) lapoczkán majdnem csak a bőr van. A puha lapoczká nincs elég erősen a törzshöz illeszkedve. A sovány állat lapoczkája nem okvetlenül izomtalan is. A sovány lapoczkán a bőr

nem feszes, az izomtalan lapoczkán pedig feszes a bőr. Megerőltetés, ütés következtében a lapoczka bénává válhatik. Ez igen nagy hiba. A lapoczka bénaságban szenvedő ló puha talajon vagy lép, vagy vágat. Ha üget, aprózza a lépést; mivel pedig lábát nem emelheti, kifelé lódítva rakja előre.

Ha a lapoczka meg a fölkar jól van alkotva, akkor a *könyökben* nem szokott hiba lenni. A könyök a fölkar hátsó végén van. A kérges bőrrel bevont könyök arra figyelmeztet, hogy az illető állat midőn fekszik, lábait maga alá szedi. Ez pedig tüdő- vagy szívbajra mutat. A könyökön támadt daganatnak patkókelés a neve. A könyöktől lefelé nyúlik az *alkar*, melytől azt kívánjuk, hogy a törzs alatt függélyesen álljon, párjával párhuzamosan. Fölül szélesen kezdődve, lefelé arányosan megfoggyjon. Legyen feszes izmokkal borítva és lehetőleg hosszú. A rövid alkarral bíró ló akármilyen magasan szedi lábát, nem halad eléggé, mert csak maga alá rakhatja. Az alkar alatt van a *térd*. A jó térd majdnem lapos, elől széles; nem görbül sem előre, sem hátra s nincsen rajta semmi zúzódás, forradás. A mely térd alól a lábszárba nem menetelően simul át, hanem nyakalt, az hibás. A térdben összehajlott állás (ökörtérd), vagy a térdben kifelé hajlott állás (löcsállás) is hiba. A térdben előre hajlott állás legtöbbször a lábak megerőltetésének következménye (rokkantság); csak ritkán egészséges a hajlott térd (világrahozott hajlottság). Ez is hiba, de nem olyan nagy, mint a rokkantság. A kettőt egymástól úgy

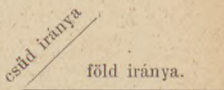
különböztetjük meg, hogy az egyik első lábat föl-emeljük. Ha ezalatt a másik láb kiegyenesedik, akkor a ló rokkant. A világrahozott hajlottság ezen kísérletnél sem egyenesedik ki. Ha a térd kópasz vagy heghelyes, akkor az az állat botlós. A puha térd-daganatnak térdtapló a neve. Lehetnek még a térd- den csontkinövések, megvastagodások (csontpókok), hólyagok és más daganatok. Ez mind nagy hiba és az állat értékét leszállítják.

A térd a *lábszárba* megy át. Kívánatos, hogy az alkarhoz képest rövid legyen, a térdből függé- lyesen induljon ki s előlről jóval keskenyebbnek látszassék, mint oldalról. Hátulsó részén van a haj- lítóin; ennek egy jól látható barázda által kell a lábszárcsonttól elválasztva lenni.

Hibás a vékony, a hosszú és gömbölyű lábszár. A lábszáron és a hajlítóinakon gyakori hibák a vas- tagodások, a csomók, a forradások. Ilyen ló nem való a kiscgazdáknak. A lábszár a *bokában* végződik, melynek kellően szélesnek, de hosszúkásnak is kell lenni. A keskeny boka nagy hiba. Nem jó a gömbölyű boka sem. A tiszta bokánál a csontvége- ket a bőr alatt kitapogathatjuk. Nemes lovak boka- szára vékonyszálú és rövid. A bokán is fordulhatnak elő pókok, hólyagok. Ha a boka belső oldalán talá- lunk heghelyet, ez a ló hibás járását bizonyítja. Az ilyen ló bokáz; összeüti gyorsabb menés közben lábait.

A boka alatt van a *csüd*. Ennek hosszát, irányát és minőségét kell figyelembe venni. Mert a csüd

alakulása az állat erejére igen nagy befolyással van. Hosszabb, mint a lábszár egyharmada, semmi esetre se legyen. Iránya a földhöz nézve a függélyes és fekvő vonal iránya között középen álljon. Így:

Ezenfölül szikár is legyen a csüd, A hajlott csüd azért hibás, mert ennél az inak lesznek megerősítve, a csüd csontjai pedig túlságosan kimélve vannak. A meredek csüdnél meg a csontok használdnak előbb el.

Azért fontos tehát a csüd irányát jól megnézni, mert a helyesirányú csüdnél a csontok az inakkal együtt arányosan viselik a terhet.

A csüdön a közönséges sebeken kívül fagyást, kötélbehágás által keletkezett fekélyt, vagy sömört is találhatunk. Gyakori hiba a csüdön kiemelkedő *gyűrűstetem* nevű kemény daganat.

A csüd alsó végén van a *párta*, ez alatt pedig a *pata*. A jó párta se nem duzzadt, se nem horpadt. Ne legyen rajta semmi seb, heg és vastagodás. A mely ló pártáján kemény és állandó daganat van, arról azt mondjuk, hogy kaptás. A kapta nagy hiba. Jó azt is tudni, hogy a melyik ló pártájára ráléphetünk, a nélkül, hogy a ló érzékenységet mutatna, az a ló agybetegségben szenved.

Bármilyen szép vagy jó legyen is a ló, ha végtagjai, különösen pedig, ha *patái* hibásak, bizony keveset ér az.

A tenyésztőnek semmit sem kell olyan szigorúan

megvizsgálni, mint a szemeket meg a patákat, mert a szem- és patahibákat a csikó biztosan örökli.

A pata részei ezek: a patafal, a talp, a nyír és a saroktámasztók. A patafal legyen sima, a talp nyoma kerekdedalakú, maga a talp kissé homorú, a nyír pedig széles, terjedelmes.

A bak- és számárpata elnevezés alatt olyan patát értünk, melynek fala túlságosan meredek. A számárpata ezenfölül kicsi és keskeny is. De hibás vasalás miatt is sokszor szorulttá lesz a pata, azaz a nyírja elkeskenyedik és úgy a két saroktámasztó közel jut egymáshoz. Az ilyen ló néha még járni is alig tud. Az ellapult pata a legtöbbször teletalpú is, mi igen nagy hiba. A gyűrűzött patát a falán mutatkozó gyűrűk árulják el. Ha ehhez még teletalpúság is járul, a pata hamarosan megrokkban. Ez a baj nem orvosolható; az állat hasznavehetetlen lesz. A baj pedig az utódra átöröklődik.

A hátsó lábokról a következőket hasznos tudni: A hátsó lábak legfelső része a *konz*. A far alatt kezdődik és a térdkalácsig terjed.

A térdkalács mögött és alatt a czomb van, ezzel nem kell a konzot összetévesztetni. Feküdjön a konz úgy a lapoczkával, mint párjával párhuzamosan. A jól fejlődött konz az egész fart jól kitölti. Azonban ne csak izmos, hanem hosszú és széles is legyen. Hátsó része a fartótól a czombig nézve a függélyes vonal irányát megközelítse. A térd felé elvékonyodó *nyúlkonz*, azután a keskeny *nyurga konz* hiba.

A konz alsó végén van a *térd*, mely a hassal

börkorez által van összekötve. A térd mindkét lábon egyenlően álljon, a *börkorez* pedig legyen puha és ráncznélküli.

A *konez* alatt a *csánkig* terjed a *czomb*. Hátsó szélén van a *horgasín*, minek csak bőrrel és szőrrel szabad borítva lenni. Ha heghelyes, akkor a ló a kocsi előtt rúgni szokott. A *horgasín* a *czombcsonttól* álljon jó távolra. A *kisgazda* lovának *czombja* sohase legyen túl hosszú, de minél izmosabb. A *túlrövid* és nem elég széles *czomb* gyenge.

A *czombot* a *szárral* a *csánk* köti össze. Ennek biztos megítéléséhez kevesen értenek, épen azért nem lehet ajánlani eléggé a *kisgazdának*, hogy épen ezen testrészt gyakran és jól figyelje meg. A hátsó lábak legfontosabb része a *csánk*, de a legtöbb hibában is szenvedhet. A szép és jó *csánk* mindenekelőtt széles, sem kifelé, sem befelé nincs elfordulva, ha előlről hátrafelé nézzük meg. De ez még nem elég. Hosszú is legyen a *csánk* és száraz. Ne legyen tehát azon semmiféle puha vagy kemény daganat.

Tudjuk, hogy a *csánk*nak szögellése van. Ezen szögellés lehet kisebb vagy nagyobb. A helyes szögellés 145—150 foknyi. A kelleténél kisebb vagy nagyobb szögellésű *csánk* egyformán hibás. Nézzük meg jól minden olyan lónak a *csánk*szögellését, melyet szakértő emberek értékes állatnak tartanak. Mert csak így lesz emlékezetünkbe a helyes szögellésnek alakja s csak így fog szembeötlenni a hibás szögellés első tekintetre.

Mi az a szárazcsánk? Mert azt mondtuk, hogy száraz is legyen. A szárazcsánkot a bőr feszesen borítja; s a bőr alatt levő csontok felületének rendes alakja, de még az erek is kivehetők a szárazcsánkánál. Megeshetik, hogy mind a két csánk egyforma alakú, noha hibás; s a ki a csánkot igazán jól nem ismeri, mikor az ilyen két csánkot összehasonlítja, csalatkozik ítéletében; mert az ilyen két csánk mindegyikén ugyanazon hiba egyenlően van kifejlődve.

Ha jól ismerjük azt, hogy milyennek kell lenni a csánknek, akkor azt mondhatjuk egész röviden, hogy mindazon csánk hibás, a melyik akár állásra, akár szögellésre, akár terjedelmére a nézve kívánatos csánktól különbözik.

A *hátsó láb szára* az elsőénél körülbelül egyötödnivel hosszabb és kissé előre nyúlik. Invastagodásos, heghelyes lábszárra a jó gazda nem szivesen néz.

A *boka* a hátsó lábakon valamivel nagyobb, mint az elsőkön.

A *csüd* a hátsó lábakon egy kevésbé mindig meredekebb (esősebb), mint az első lábakon. A paták fala is meredekebb egy kevésbé és a talp alakja kissé szívalakú. A bokázó lóról itt csak annyit szölok, hogy azt úgyis könnyű megismerni, csak nyissa ki az ember egy kissé a két szemét. A bokázó ló sehogy sem való a kigazdának.

Kedves gazda barátom, ha kissé talán unalmas is voltam eddig, azért bele ne fáradj ám az olva-

sásba. Lóhoz igazán érteni nem kis tudomány. Mert nem mind lóértő ember ám az, a kinek a vásárban a szája jár s az áldomásivást Isten igazában érti. Senki sem jött úgy a világra, hogy tudásban hasznosat, szépet, jót magával hozta volna. S ha nehéz dolog a lovat megítélni úgy, a mennyit ér is az, akkor ezzel a dologgal csak úgy foghegyről egykettőre ilyen füzetkében sem lehet elbánni. Bizonv, a ki ezen füzetből tanulni is akar és annak, a mit olvasott, hasznát is akarja látni, az olvasásban elfáradni nem szabad. Mert ha, gazda barátom olvasd egyszer, a mit írtam és megértetted is azt, akkor még azzal nem lettél okosabb. Hanem, ha a mikor ráérsz, kezvedbe veszed a füzetet s a magad, meg a szomszédod vagy a sógorod lovát apránként megvizsgálod szép sorjába, úgy, a mint a füzetben le van írva, és elgondolod, hogy hát mit látsz azon a lovon, hát ugyan az jó testalakulás-e vagy rossz; akkor válik igazán hasznodra, a mit írtam. S ezt tedd meg többször, sokszor; mindaddig, míg észreveszed azt magadon, hogy kívülről is tudod, hogy mit kell a lovon megnézni s *hogy a mit meglátsz, annak milyennek is kellene lenni*. A ki szereti a lovat, a ki magának jót akar, annak ez nem esik terhére.

Most még egyet-mást elmondok olyant, a mit okvetlenül tudnia kell a lótenyésztő kiscgazdának.

Az a mulatós, korhely, a ki szereti a jó cigánymuzsikát, tudja nagyon jól, hogy mire való a pikula, meg a czimbalom, a hegedű, a bőgő. De jaj volna annak a bandának, a melyik úgy akarna kedvében

járni, hogy mindegyik czigány a maga dolgát külön-külön húzná vagy fújná el. Annak a sokféle hangszernek nem külön-külön, hanem *együtt* kell megszólalni, hogy azután embernek tetsző muzsikát hallhassunk a hozzáértő ujjak alól.

Szükséges a ló testrészeit külön-külön ismerni, de ezzel megelégedni nem lehet. Ezenfölül a testrészeket egészben egyszerre is át kell tudni tekinteni, úgy a munkában, mint a nyugalomban. Különben nem tudhatjuk meg, hogy a ló az ő testrészeivel minő mozgást tud végezni.

A ló csak akkor tud kiadós és az ő munkájának megfelelő mozgást végezni, ha lábai a testet jól alátámasztják és a terhet egyenlően viselik. Épen ezért akárhonnán nézzük is a lábakat, azoknak egymást a lehetőségig tartaniok kell. Például előről nézve a jobb első láb a jobb hátulsót; hátulról a bal hátulsó a bal első; oldalról egyik első a másik első, egyik hátulsó a másikat.

Minél nagyobb az eltérés, annál nagyobb mértékű a szabálytalanság vagy a hiba.

Az első lábak fölülről le, egész a földig, mindenütt egyenlő távolságban álljanak egymástól. A paták fala sem kifelé, sem befelé ne forduljanak el. A szügy szélességétől függ, hogy a lábak milyen messze állanak egymástól. Az igen széles szügyet *oroszlánszügynek* hívják. Nehéz ígaslovaknál előny az ilyen szügy.

A kispazda lovának ne legyen oroszlánszügye, de keskeny szügye sem.

Az *ökörtérdűsége*n meg a *lőcslábúságon* kívül hibás a szétterpesztett lábakkal való állás, minek *táncz-mester-állás* a neve. A *hegytipró* állású ló patái befelé fordultak. Ezen állás oroszlánszügyű, nehéz igáslovaknál, ha kismértékben fordul elő, nem hiba.

Ha az első lábak előre nyúlva állanak, akkor a hátsó lábak hamar elromlanak. Ha pedig az első lábak hátranyúlva állanak, akkor az első lábak mennek idő előtt tönkre.

A hátsó lábak, *eltekintve a kívánatos csánkcsögellésétől,* függélyesen támaszszák alá a testet. A csánkok között annyi hézag legyen, mint a két láb bármely más két egyforma része közt. A keskenyállású a ló gyenge s többnyire bokázik. A vemhes kanca ha keskenyállású is, széjjelebb veti lábait, mint rendesen. A lőcsállású ló erősen bokázik.

Hiba a gacsos, másként tehénállás is. Ennél a csánkok befelé, a paták meg kifelé vannak fordulva.

Ha oldalt nézzük a ló állását, akkor a rendes állástól a következő eltéréseket találhatjuk:

1. *A hátranyúlt állás,* mely rendesen megerőltetés következménye.

2. *A kardláb,* mely talán a legcsunyább állás. A csánkcsögellés kisebb, mint a minőnek lennie kellene. Vagyis csánkban a ló nagyon megtörtnek látszik. Néha a ló is az. Ösztönszerűleg is előrébb húzza a hátsó lábait s ennek folytán kardlábúnak *csak látszik* a ló, pedig nem igaz. De ez sem ked-

vező jel. Mert az ilyen ló azért tolja a hátsó lábakat jobban a test alá, mert ezekkel akarja testét inkább alátámasztani. Kiméli az első lábait, melyek tehát vagy gyöngék, vagy fájdalmasak.

3. A *karóláb* a kardláb ellentéte, Hibája az, hogy kevés a mozgékony-sága.

A kispazda lovának jó lépése legyen, de jól és kiadósan tudjon ügetni is. Tisztán, azaz helyesen azon ló lép, melynek hátsó patái az első paták nyomába lépnek. Hosszúlépésű az a ló, mely az elejével a rendes nagyságot, tudniillik magasságának felét lépi; hátsó lábaival azonban az első paták nyomait megelőzi. Ez a legjobb lépés, mert a legkiadósabb; természetesen akkor, ha akár gyengeség, akár hibás testalakulás miatt a hátsó pata az elsőt meg nem üti. Másképp mondva ez a lépés nagyon jó, ha a ló nem vág be.

A rövidlépésű ló hátsó lábaival az elsők nyomáig sem lép. Az ilyen ló nem halad. Tanulatlan csikók tökéletlenül lépnek. Azért előbb a csikót lépésre kell tanítani, csak azután húzásra.

Ha láttuk a lovat lépni, meg kell annak az ügetését is nézni. A lépés meg az ügetés két különböző képesség. A melyik ló nekünk lépésben tetszik, lehet, hogy ügetésben meg sehogy sem kell. Az ügetésnél a biczezentés, vagy a lábgyengeség legjobban megmutatja maga magát.

A rövid alkarú ló magasra, mutatósan kapkodja lábait, de lépése nem elég hosszú. A csoszogó meg alig emeli lábait; természetes, hogy könnyen bot-

lik. A melyik meg hadonász, düllöngve, ezammogva vagy kaszálni jár: annak a teste határozottan rossz-szul van alakulva. A kakaslépésű, másként csöbörbehágó ló hátsó lábát feltűnően kapkodja. Gyógyítani nem lehet ezen bajt.

A lovak *bőrét, szőrét* sem szabad olyan akármilyen valaminek tartani. A bőr is lehet beteg. A szőr meg már csak azért is megérdemli a figyelmet, mert a tömött, rövid és fényes szőr a ló egészségéről tanuskodik. Azonban a fölületes embert a bőr, meg a szőr félre is vezetheti; mert a gondozás, a tisztántartás, vagy az elhanyagolás daczára is a ló egészségi állapota egészen más lehet, mint a hogy azt a bőr, meg a szőr mutatja.

Az igen foltos, jegyes szőrű ló nem szép. Bármilyen jó is az ilyen ló, soha sincs valamirevaló kereslete.

Érdemes megjegyezni, hogy a foltok jól átöröklődnek s a csikón rendszeren megnagyobbodnak.

Legjobban kedvelik az egyszínű lovakat. Azonban a csillaggal, vagy a nem túlnagy keselységgel sohase törődjünk.

* * *

Sok csínja-bínja van a ló tudománynak. De ha azokat, a miket leírtam, minden kiskgazda igazán jól tudná s azok szerint válogatná meg kanczáit — hát kevesebb hecsapott vásárosember lenne az országban, meg több pénzes csikó.

A kiválasztandó kancza testrészeit külön-külön, azután testét egészen, nyugalomban és mozgásban

ha jól megítéljük, még a következőket se feledjük el.

160 centiméternél kisebb és 18 évesnél idősebb kanczát ne tartsunk, Legyen jóindulatú a kancza, élénk, egészen egészséges és állja a tisztogatást.

Legjobb lenne, ha négyéves kora előtt meg nem engednék a kanczák fedeztetését. Hároméves csikónak a maga testét kell még gyarapítania. Nem is képes arra, hogy a *maga kára nélkül* abban a korban egy új életet is elláson erővel. Hiába okoskodik akárkiesoda, hogy látott ő ilyen meg amolyan hároméves csikót, a melyiknek négyéves korára csikója volt, a nélkül, hogy ezt megsínylette volna. Én azt mondom, hogy az a kancza, a melyik négyéves korában szoptat már s mégis megtermett állat; micsoda gyönyörű állat lenne, ha a csikó életerege is benne volna! Többet érne ám csikó nélkül, mint csikóval. Mert az így kifejlődött kanczától várhatunk olyan csikókat, melyeneket soha nem hoz a világra, ha hároméves korában már befedeztetjük.

Ha a kanczát vennünk kell, hacsak elkerülhetjük a vásárt, kerüljük el! Menjünk olyan helyre, hol tudjuk, hogy jót kapunk. Esetleg egy pár korona kiadást nem kell sajnálni. Nem mondom ezzel azt, hogy ismerős embertől, sógortól, komától akármit megvegyünk; vagy hogy a jó kanczát árán jóval túl rangosan megfizessük; mert akkor mire való a gazda szeme, meg az észé?! Hanem igenis azt mondom, hogy ha az orrunk előtt van a jó, pár korona miatt ne mászkáljunk a bizonytalan után.

Jó lenne még itt sok mindenről szót ejteni, de nincs reá hely. De azt még ide szorítom, hogy melyek különösen azon hibák, melyeket a csikó szüleitől majdnem biztosan átörököl.

Tehát ezen hibákban szenvedő lovak nem valóók csikó-nevelésre.

Csunya és hibás fejalakulás; mindenféle szemhiba, a melyik nem külső sértés által keletkezett; az ökörnyak; a szalonnás nyak; a rossz mar; a hajlott hát; a hosszú ágyék (horpasz); a csapott far; a patkányfark; a csüngő has; a keskeny térd; a sodródott inak; a csánkpókok; a szabálytalan csüd; a kapta; a hibás paták; a hibás lábalakulások.

Akármennyire is beleszeretnél volna, gazda barátom, valamelyik kanczába, ha a föl sorolt hibák valamelyikét rajta megtalálod, hadd csak a gazdájánál! Nem neked való az. Mert ha valahol igaz, hát itt legigazabb, hogy a rosszból nem lesz jó.

A lótenyésztő-gazdának nem elégséges csak a testrészek alakulását, hibáit ismerni, hanem: 1. jártasnak kell lennie a tenyészállatok (csödör, kancza) megválasztásában; 2. a mesterséges takarmányfélék termesztésétől nem szabad a földet sajnálnia. Hogy elegendő és jó takarmányt természetesen a gazda, ezt az állattenyésztésen kívül a piaci növények haszonnaljáró termelése, a föld helyes és okos kihasználása is megkívánja. De erről majd máskor.

A lovat, ha van, *jól megtartani*; ha nincs, *jót előszerezni és fölnevelni*, ez a lótenyésztés tudománya.

A csikó minőségére nézve egyaránt fontos mind az apa-, mind az anyaállat, vagyis a csődör és a kancza. Igaz, hogy egyik, vagy a másik befolyása nagyobb lehet a csikóra; de az sohasem fordulhat elő, hogy a csikó teljesen a csődörre, vagy teljesen a kanczára üssön.

Röviden szóltam már a különféle testalakulásokról. Könnyű belátni, hogy vannak olyan testalakulások, melyekkel bizonyos hátrányok okvetlenül együtt járnak. Például az első lábaival hátraállított ló a legtöbbször belever hátuljával az elejébe; de első lábai bizonyosan idő előtt megrokkannak, mert a test terhéből sokat kell nekik viselni. Ezen hibának ellenkezője az előrenyúlt állás. Ezzel a hibával meg más hátrányok járnak. Nagyon tévedne és keserűen csalódnék az a gazda, ki két ilyen ellentétes hibában levő állatot azon reményben párosítana össze, hogy a hibák az utódban majd kiegyenlítik egymást. *Két rosszból jó sohasem lesz. Elűtő testalakulású, vagy főleg ellentétes hibában szenvedő állatokat párosítani oktalanság.*

De a tulajdonságokra is kell nézni. Egy egészen közönséges kanczára nem való az angol telivér.

A természetet becsapni nem lehet. Annál nincs ugrás. S ha valaki mégis meg akarja tenni, a maga nyakát töri ki.

Ez azonban nem azt jelenti, hogy az utódot ne iparkodjunk jobbá tenni anyjánál, hanem csak azt, hogy a tenyészállatoknak tulajdonságokban nem szabad egymástól messze állaniok. Miként a test-

alakulások különbözők lehetnek (de nem ellentétesek); akként e *tulajdonságokban* legyen meg a *haszonlatosság*. Így várhatjuk csak a hasznos kiegyenlítődést a csikóban.

A kancza kora tavasszal *sárlík*. Ez idő alatt a időnkint sárgás, nyúlós nyákot választ ki, gyakran, de kevesebbet vizel. Étvágya csökken és izgatottabb, mint egyébkor. Némely ló csendesen sárlík, de az ilyenén is észre lehet venni, hogy megindult. A sárlás soká nem tart s ha csödörhöz nem vezetjük a kanczát, a sárlást pár nap alatt elhagyja.

Mivel csak az a kancza fog csikót, a melyik a sárlás ideje alatt fedeztetett, a sárló kanczát minden halogatás nélkül a csödörhöz kell vezetni.

Hazánkban magánosak is tarthatnak fedező csödört. A kanczához legjobban illő csödört választszuk ki. Lehet hát a csödör állami, bérelt, vagy magántulajdonban levő. Csak egyféle nem lehet: olyan, a melyiknek nincs fedeztetési engedélye. Ilyen csödörrel meg ne fedeztesse senki a kanczáját, mert saját magát károsítja vele.

A melyik kancza fogamzott, legtöbbnyire abba hagyja a sárlást. Csendesebb lesz és nagyobb étvágygal eszik. A természet kényelmességre, bő táplálkozásra serkenti az ilyen állatot, mert nemcsak magáról kell gondoskodnia, hanem a benne levő új élet kifejllesztéséről is. A vemhességnek határozott, biztos jele azonban mégis csak a csikó mozgása, a mi a vemhesség hetedik hónapjában vehető először észre.

A kanczát jól kell táplálni, de ne hizlaljuk. Egészségére vigyázzunk. Azért dolgoztatni lehet is, meg kell is vele; de az eröltetés káros. A vágatás nem vemhes kanczának való. Ügetni bátran lehet vele, de helylyel-közzel lépésben is kell engedni, hogy kifújhassa magát. Megizzasztani nem tanácsos, mert könnyen meghülhet. Hideg, szeles, esős időben koresma előtt ácsorogtatni a vemhes lovat, kész veszedelem.

Mielőtt tovább mennék, arról szólok még, hogy némely helyen fedeztetés után hideg vízzel faron öntik a kanczát. Máshol eret vágnak rajta, vagy haza felé sebessen mennek vele. Ha pedig tarka csikót szeretnének, a kancza meg a csödör előtt a fedeztetés alatt fehér kendőt lobogtatnak. Hát ez mind oktalanság vagy babona.

A gazda, ha fedeztette kanczáját, kilenczed napra pontosan újra jelenjen meg vele utánpróbáltatás végett. Ha ekkor nem veszi föl a kancza a csödört, majdnem bizonyos, hogy a mult alkalommal fogamzott.

A kancza körülbelül 335 napig hordja vemhét. A mely kanczát nem hizlaltak, de azért illendően takarmányozták, eleget mozgott és nem eröltették meg, baj nélkül elli meg csikaját. Szülési rendellenesség az ilyen kanczáknál igen ritkán fordul elő.

Ha az ellés rendes lefolyásának mutatkozik, akkor ne akarjunk beleavatkozni, segiteni. Ha pedig bajt sejtítünk, állatorvost vagy a segédkezéshez igazán értő embert hívunk.

Legokosabban cselekszünk, ha a vemhesség 200-dik napján túl a kanczával a tanyából vagy a házból ki nem megyünk és a leállításig pihentetjük. Leszedjük róla a patkókat és akkora rekeszbe helyezzük, hogy ha később a csikó a rekeszben keresztben feküdne is le, a kancza ne legyen kénytelen fáradtan álldogálni a hely szűke miatt. A rendes ellésnél a csikó feje a két első lábra helyezve jelenik meg. Természetes, hogy ha ezt észreveszszük, a várandó kanczára vigyázni kell. A világrajött csikót, ha anyja fölnyalta, ügyeljünk, hogy a mindenképen fölállani törekvő csikó össze ne verje magát. Mihelyt lábára állt, meg kell szoptatni. Ha a kancza tőgye fájna, csitítsuk a kanczát. Csiklandós lovaknál azonban legjobb az első lábat fölemelni, mert különben a csikót az ilyen kancza agyon is rúghatja.

Minden okos gazda, különösen a fiatal kancza hasa alját, még a vemhesség ideje alatt megsimogatja, a csecsbimbókat megfogdossa. Ezzel szoktatja a csiklandósság eltűrésére.

Ha igen sok teje volna a kanczának, akkor a fölösleget kifejjük és négy napig abrakját elvonjuk tőle. A fröccstejet azonban a csikótól sem szabad elfejni, arra neki szüksége van, hogy a bél-szurkot tőle elhajtsa. Kifejni csak a fölösleget szabad. A négy-ötnapos csikó elbánik már a tejjel, legyen az akármennyi. Ezen időtől kezdve nem lesz mit kifejni s a bőven tejelő kanczának is vissza kell adni az abrakját. Ha kevés lenne a kancza teje, árpa- és kukorica-dara keverékkel s kevés

vágott takarmányrépával abrakoljuk. Ha a csikó kólikás, a kanczát soványabb abrakra fogjuk, hogy a teje könnyebb legyen.

A tíznapos csikó, ha egészséges, verőfényes, jó időben anyjával együtt menjen a szabad levegőre. Előbb negyedórára, később hosszabb időre is. Ellés után 15 napra a kanczát munkába foghatjuk. Természetes, hogy jó időben és kiméletesen. Ez időben három óránál többet ne dolgoztassunk még vele. Lassanként a kancza egészen rendesen munkába állhat, azonban nem szabad feledni, hogy csikáját is neki kell táplálni. Kezdetben hatszor, később ötször; három-négyhónapos korában a csikó négy-szer szopik naponta.

Arra mindig nagyon kell vigyázni, hogy a kiéhezett csikó túlmohón és sokat ne szopjon. A megizzasztott kanczával sem jó szoptatni. Épen ezek miatt kezdetben a csikót anyjától hosszabb időre szétválasztani nem okos dolog. Később a csikó elég meleg istállóban, főleg ha nem maga marad ott, otthon is maradhat. A négy-öthetes csikó akár 30 kilométernyire is elkoczog az anyja után. Csakhogy minden félórában nyolcz-tíz perczet lépést haladjunk s óránként álljunk meg egy keveset, hogy a szomjas csikó valami keveset szophasson.

A mely kancza minden évben nevel csikót, elgyöngül. Viszont a jó kanczát fölöslegesen parlagon hagyni: oktalanság. Minden két-három évi csikózás után egy évi meddőség, ez a legjobb középút.

A melyik ló nehezen fog csikót, azt csak hágassuk minden évben, mert e mellett is megeshetik, hogy meddően fog maradni.

A kilenczednapos csikós kanca legkönnyebben fog csikót. Ekkor kell a fias kanczát ménhez vezetni, ha fedezését elhatároztuk. A mely kanca újra lett fedeztetve, négy hónapnál tovább ne szoptasson, mert különben a mellett, hogy saját magát elgyön-gíti, hitvány csikót fog a világra hozni. A be nem fedeztetett kanca hét hónapig is elszoptathat. Talán mondanom sem kellene, hogy a szoptatós meg az egyúttal vemhes kanczát becsületesen kell táplálni.

A hathetes csikó a szénát már szálazza. Ez időre készítsünk neki egy kis jászolt s ebből kapassuk rá a szénára, meg a zabra. Ez könnyen és hamar sikerül. Ez időtől kezdve állandóan kapjon a csikó úgy szénát, mint zabot. Ha a csikó már jól eszik s az elválasztás ideje közeledik, az elválasztást fok-ról-fokra hajtjuk végre. Úgy teszünk tehát, hogy minél inkább közeledik az elválasztás napja, annál kevesebbszer hagyjuk a csikót naponta szopni. Tehát négy-öt napig, a helyett, hogy naponta négy-szer szopna, csak háromszor hagyjuk szopni. Az-után öt napig kétszer s az utolsó öt napon napon-kint csak egyszer.

Ha a csikótól nem sajnáljuk a jó takarmányt, az abrakot, akkor napról-napra fejlődik. Ezt legjobban láthatjuk egyéves korálg. Ha tehát azt akarjuk, hogy a csikóból munkáját győző, értékes ló váljék,

akkor épen egyesztendős koráig kell a legjobban táplálni. Esztendős koráig legtöbbet fejlődik a csikó, a mit ezen idő alatt elmulaszt, soha vissza nem pótolja, mert az időt visszaforgatni nem lehet. Elég baj, hogy ennek igazságát minden községben még most is lehet némelyik lovon szemlélni.

A csikó takarmányozásában semmi sem veszedelmesebb, mint a rendetlenség.

Tudjuk azt is, hogy a száraz takarmányról a zöldre hirtelen átmenni ártalmas. Azért erre is kell ügyelni, a mikor annak az ideje érkezett. A csikó táplálásában azonban a száraz takarmány nélkül sohasem lehetünk meg, ha csak azt nem akarjuk, hogy a csikóból pettyhüdt, puha ló váljék.

A csikó gyomra kicsi. Azért egyszerre csak keveset szabad eléje adni, de ezt gyakrabban kell megtenni. Nyolczhónapos koráig napjában hat-hétszer; onnan 12 hónapos koráig ötször etessük naponta.

Azon túl napjában négyszer etessünk.

A ló mozgásra van teremtvé. Hasznosítása is a czélszerű mozgásban nyilatkozik meg. Épen ezért mulhatlanul szükséges, hogy a mozgásra alkalmas területtel rendelkezessünk. Télen, ha csak nem kuruczkodik az idő, az udvaron — vagy ha van — a csikókertben legyen a csikó. Természetes, hogy az udvarban semmi olyan tárgynak nem szabad a csikó útjában lenni, a miben megsértheti magát. Mert arra is volt már eset, hogy a jóvérű, játékos csikó a kocsirúd hegyének ugrott neki.

Az év egyéb szakaiban, a második és harmadik

évben legelőn járjon a csikó. Kinek legelője nincs, az készítsen elég tágas kifutót. Ezt a területet távirósodronynyal kell körülkeríteni. Állítsunk bele egy kis félszert is, hogy a hőség ellen védve legyenek csikaink.

A kinek táviródrótra van szüksége, az elmegy a községházához s ott igazolványt kér arról, hogy a drótot mire akarja használni. Ezzel az igazolvánnyal együtt kell a kérelmet elküldeni a kereskedelmi miniszteriumba. Onnan azután értesítik a kérelmező gazdát, hogy a drótot hol veszi át. Az egész dologra vonatkozólag különben a községházán a jegyző mindenkinek ad fölvilágosítást.

Meg kell említenem a közös csikólegelőt is. Mert ha csak lehet, mégis oda kell törekedni, hogy jó legelőre járhasson a csikó.

A mit nem tehet meg az egyes ember, kiviheti, elérheti a több. Társulás útján minden községben, hol valamire való lótenyésztés van, meg lehet a csikó-legelőt teremteni. Ha azonban ez nem sikerül, kétségbeesni épen nincsen ok. Az előbb említett kifutókban, istállózás mellett csak úgy nevelhetünk egészséges, munkabíró lovat, mint a legelőn.

Most érkeztem oda, a mivel igen-igen kevés gazda szokott valamit törődni. Régi megátalkodott bűne a magyar gazdának, hogy a csikó patáival semmit sem törődik. Pedig okvetlenül szükséges, hogy télen-nyáron naponkint megvizsgáljuk a patákat s onnan a beragadt földet, trágyát kitisztogassuk. Ha ezt nem tesszük, a pata belseje, a *nyír* nem fejlődhe-

tik ki elegendőleg. Ezenfelül minden kéthónapban meg is kell a patákat faragni annyira, a mennyi szükséges ahhoz, hogy azoknak helyes legyen az alakjuk. Ha ezt nem tesszük, a paták helytelen alakban fejlődnek s ez által a csikó értéke kisebbedik.

Azon ménesikók, melyek tenyészállatoknak nem valók, egyéves korukban kiherélendők. A herélésről jó azt tudni, hogy minél korábban történik a herélés, a test eleje annál könnyebb s a far annál szélesebb lesz. Kisgazda azért sem várhat tovább az esztendő s kornál a heréléssel, mert ilyenkor jár a herélés legkevesebb veszedelemmel. De meg ha kétéves koráig csödör marad a csikó, esetleg saját magában, meg más kanczaesikókban is kárt tehet, mert a fedező ösztön az ilyen csikókban már erősen dolgozik.

A csikókkal folyton szeliden, jóakarattal bánjunk; hogy ha elérkezik a betanítás ideje, minél kevesebb bajunk legyen velük.

A ló ötéves korára fejlődik ki teljesen. A jól takarmányozott csikó kétéves korára olyan tetszetős alakú, hogy sok gazdát tévedésbe ejt; azt gondolván, hogy a csikájával bátran dolgoztathat.

Ezen korban, akármilyen jól mutasson is a csikó, a csontok még meg nem keményedtek eléggé, az inak nem elég erősek. Az oly munka tehát, mely legkisebb megerőltetésbe kerül is, csak árthat. De mivel a munkához lassankint kell a fiatal állatot hozzászoktatni; mivel mozgásra úgy is szükség

van, hogy az izmok, csontok gyakorlását, fejlődését előmozdítsuk: a kétéves csikót üres kocsi előtt járathatjuk. Teher előtt lógóra is lehet fogni, de akként, hogy ha szorul a dolog, a csikó az erejét ne használhassa. Lógóra fogni a csikót gondozatlan, göröngyös úton oktalanság. Mert az egész utat épen neki kellene megtenni a göröngyök tetején; a mi, hogy nem lehet hasznára, könnyen belátható.

A hároméves csikó egész könnyű munkára bátran beállítható. Homokos talajon sekély szántásra, boronálásra, könnyű fuvarra.

Semmiesetre sem szabad négyéves kornál előbb nagyobb erőt kívánó munkára fogni a csikót. Ilyen a hosszú út, a tartós ügetés, nehezebb szántás, fuvarozás. S ha valaki mégis ilyen munkát kíván fiatalabb csikajától, saját magát károsítja.

Az olyan ember, a ki a megfelelő takarmányozást és egyéb föltételeket nem tudja a csikónak megadni, az haszonnal sohasem nevelhet csikót. Azért az ilyen ember jót tesz magával, a csikóval, meg az ország lótenyesztésével is, ha elválasztás után vagy esztendőskorban túlád a csikón.

A takarmányozásról is kell egyet-mást mondanom. Legjobb, ha napjában négyszer etetünk. Hogy mennyit kapjon a ló a neki megfelelő takarmányból, az a ló nagyságától és a végzendő munkától, esetleg szoptatós vagy vemhes állapotától függ. *Megfelelő* takarmányt említettem.

A legkedvesebb, legtáplálóbb és legmegfelelőbb eledele a lónak a zab, a széna (nyáron a zöld

takarmány) és kevés szalma. Körülményeinkhez képest zab helyett *részben* etethetünk kukoriczát vagy árpát is; *de mindig zúzott állapotban*. A kukoriczával és árpával abrakolt ló hamar izzad. A nehéz igáslovak azonban minden aggodalom nélkül abrakolhatók kukoriczával. Rozsot legjobb egyáltalán nem etetni. Korpát csak lovakkal etethetünk; csikónak a korpa nem való. A takarmányrépát a lovak és a csikók egyaránt kedvelik s ha van, keveset állandóan adhatunk a lónak, csikónak egyaránt. De sohasem zab helyett, mert a répa nem abrak. Polyvát nem helyes lovakkal etetni, mert a polyva a ló szájába beleszúrja magát s ott gyulladást okoz. A ló szájürege nem olyan érdes, mint a szarvasmarháé. Azért a polyvát a szarvasmarák takarmányozásánál használjuk föl.

A zabot akár zúzottan, akár szemesen, akár vízbeáztatottan adhatjuk. Igás lovakkal a legtöbbféle takarmányt etethetünk föl. Természetes, ha az az igás ló meddő kancza, vagy herélt ló.

Az okszerű takarmányozásnak legelső föltétele az, hogy állataink *élő súlyát tudjuk*. A mint egy nagyobb kazánnak a befűtésére több tüzelőanyag kell, akként a nagyobb testű lónak is nagyobb abrakadagra van szüksége. Én csak annyiban ajánlom a gazdának azt, hogy figyelembe vegye a kancza élő súlyát, hogy ne takarmányozzon egyformán különböző nagyságú lovat. Figyelje meg lovát, hogy mennyire van annak szüksége, hogy a megfelelő erőben tart hassa; ne sokalja, ha pocsekölés nélkül akármenny-

nyit is elfogyaszt a lova. Szalmát inkább csak száj-törlőnek etessen; mert a búzaszalma csak alomnak való, az árpa-, zab- és a rozsszalma pedig inkább csak olyan unaloműzőnek, a mikor már a ló szénából, zabból illendően jól lett tartva. Megszorulva kell lennie a jóra való gazdának, ha tavaszi szalma a fő szálás takarmány. Lehet így is takarmányozni, de csak szükségből. De a mennyivel a szalma kevesebbet ér a szénánál, annyival kell a hiányt az abrakban pótolni.

A ló gyomra az ő testéhez képest nagyon kicsi. Azért olyan takarmányt, melyből nagy tömeget kellene neki megenni, hogy erejét föntarthassa, hiába adunk neki. Nem bír abból eleget enni, mert nem fér a gyomrába.

Minden három-négy órában a megevett takarmány a gyomorból a belekbe jut, tehát a ló ennyi idő alatt újra megéhezik. Innen van az, hogy a napi négy-szeri etetés a legmegfelelőbb.

A here, baltaczim, a mohar úgy zölden, mint szénának adva igen jó takarmány. Szemes takarmány nélkül azonban zöld takarmányt sohase etessünk, mert a ló munkára képes nem lesz. Tiszán szénán tartott ló sem képes erőt kifejteni.

Az etetési időt pontosan be kell tartani. Ne tömjük tele a rácsot, mert így sok takarmányt elpocsékolnak a lovak s kevesebb étvágygyal esznek.

Etetés után félóráig a lovat nem szabad befogni. Éhgyomorra ne itassunk, hanem a szálás takarmányra. Itatás után abrakoljunk.

A fáradt lovat előbb lépésben jártassuk (legjobb, ha lépést érkezünk a munkából), majd csutakoljuk le és azután etessük meg.

A takarmánycserét fokozatosan kell behozni, akár a száraz takarmányozásról megyünk a zöldre át, akár ha valami új — eddig még nem etetett — takarmányt, abrakot akarunk etetni.

A nyári hónapokban háromszor itassunk. Máskor a kétszeri itatás elegendő. Jegyezzük meg, hogy a vad hideg víz még a föl nem hevült lónak is ártalmas. A vemhes ló itatásánál pedig kétszeresen kell erre ügyelni. Fölhevült állapotban levő lovat semmilyen vízzel sem szabad megkínálni. Ha annyira szomjas a ló, hogy még enni sem akar, adjunk neki zöld takarmányt, vagy répát. Ha úton vagyunk, zablán keresztül itassunk, de még így is többször szakítsuk meg az itatást. Az itatás előtt lépve, utána pedig azonnal koczogva hajtsunk.

Tiszta, jó ivóvizet adjunk a lónak. Oktalan beszéd az, hogy akármilyen édes, meszes, vasas vagy pocsolyaizű víz is jó a lónak. Igaz, hogy kénytelen-ségből még meg is szokja; de hiszen a gazda is meginná ám, ha más italt nem adnának neki. Pedig nem nagyon válnék az egészségére.

A szopós csikó kapjon egészen az elválasztásig annyi zabot, meg a lehető legjobb szénát, a megnyit csak pocsekölés nélkül meg tud enni.

Az elválasztott csikó egész esztendőig 3 kg. zabot s a legjobb szénát kapja, a mennyi csak kell neki.

Eszkendős korától kétéves koráig nyáron jó legelő és $\frac{1}{2}$ kg. zab. Ha a legelő kopik, vagy ha kifutóban van a csikó, megfelelő zöld takarmányról kell gondoskodni. Télen 6—9 kg. széna, 2—3 kg. tavaszi szalma. Ha szénával takarékoskodni kell, $\frac{1}{2}$ —1 kg. zabot adunk; de 3 kg.-nál többet a szalmából ne etessünk.

Kétéves kortól hároméves korig ugyanúgy tartjuk a csikót, mint az előző évben; azzal a különbséggel, hogy télen 5—6 kg. szalmát adunk.

*Gazdaságban dolgozó vemhes vagy szoptatós kanca*knak: 3—5 kg. zab; 4—6 kg. széna; $1\frac{1}{2}$ —2 kg. szalma. Könnyebb, kisebb lónak kevesebb; nagyobb-nak több. Ha erősebb a munka, elegendő csak a zabadagot emelni. 5 kg. zab bármilyen nagy lónak, a legerősebb munkában is elegendő. Ennél több zabot adni tehát *a gazdaságban* dolgozó lónak fölösleges.

Az okos takarmányozás még nem minden, a mivel a lovának és saját hasznának tartozik a gazda. Nincs háziállat, mely annyira megkívánná a tisztántartást, a szelid bánásmódot, mint épen a ló.

Tisztaság legyen mindenütt!

A jászol, az istálló, az itatóvályú, de maga az állat is tiszta legyen. Már csak ezért sem szabad az alomszalmát kimélni.

A ló tisztítását vakaróval, szalmacsutakkal, szórkezttyűvel, kefével végezzük. Jó, ha szivacs is van az istállóban.

A vakaróval a piszkot a testen megbolygatjuk, azután a kefével és a szórkezttyűvel szőr ellen és

szőrmentében tisztogatjuk meg a bőrt. Csiklandós lovak hasaalját szalmacsutakkal tisztogatjuk. A láb részeit vakaróval csak vigyázva szabad érinteni, a fejre meg sohase tegyük rá a vakarót. A vizes szivacsral a ló szemeit, orrlyukait és száját szoktuk megmosni. A hosszú bokaszőrt lenyírjuk, mert különben a bokát nem lehet tisztán tartani.

Vénasszony babonázásától, vagy rontásba hágástól sohasem keletkezik csüd-sömör. Hanem ha a bokát nem tartjuk tisztán, akkor mi magunk vagyunk azok, kik a csüdsömör útját kikészítjük.

A patákat is meg kell mosni. Sok ló patája azért romlik el, mert az semmi gondozásban nem részesül. Még most is, napjainkban, a legtöbb lótartó ember lovának a talpa csak véletlenül lát nagy ritkán napvilágot. A ganaj, meg a sár úgy betapasztja, hogy a nyír nem szellőzködhetik, mert mindenféle piszok, szemét rothad rajta.

Az izzadt lovat, mihelyt kifogtuk, marokra szedett szalmával dörzsöljük szárazra. A lábvégeket is nagyon jó megcsutakolni, valahányszor erősebb munkából érkezett meg a ló.

A lópokrócz némely gazdánál azért ártalmas, mert van, másiknál meg azért, mert nincs. Nagy hidegben vagy fölhevült állapotban szükséges a lovat pokróczozni. Minduntalan azonban nem, mert ezzel csak elkényeztetjük a lovat. Az ilyen ló könnyebben betegszik meg.

A kinek módjában van az, hogy lovait megúsztassa, helyesen cselekszik, ha ezt megteszi. Túlhideg

vízben, szeles időben, fölhevült állapotban úsztatni nem szabad. Az úsztatás után kerülni kell a port, mert különben az úsztatás nem tisztálkodás. A lég-huzamra az istállóban ilyenkor különösen kell vigyázni, mert úgy áthülhet a ló, hogy belepusztul, vagy csak súlyos betegség árán menti meg életét.

A paták hordozószéle a mozgás következtében kopik. Kemény, köves talajon jobban; laza talajon kevésbé. A melyik ló pedig csak keveset mozog, annál a hordozószél a talpat túlnövi. Az olyan ló, mely a hordozószélt igen elkoptatja, megsántul. Mivel pedig a ló használhatósága elsősorban lábainak jóségától függ és mivel jó láb jó pata nélkül nincsen; azért a sokat járó lónak a patáit a túlságos kopástól meg kell védeni. Erre való a patkó. Még a jó patkolás sem használ a lónak, csak arra való, hogy általa a sokkal nagyobb rosszat elkerülhessük. Azért sohase patkoltassunk meg olyan lovat, a melyiknek nincs arra szüksége. Vannak olyan körülmények, mikor a ló patáit elegendő csak megfaragni, helyes alakúvá tenni. Ilyenkor tisztára fölösleges a patkó. Viszont meg ha a patkóra szükség van, a patkoltatást halogatni öreg hiba. A patkolás kétélű fegyver.

A jó kovács patkolása a ló patáját védi; a rossz, ügyetlen kovács fokozatosan, vagy akár egyszerre is elronthatja a ló lábát. Sohase sajnáljuk a fáradtságot, ha a jó kovácsot kell megtalálni. Inkább a szomszéd faluban vasaltat az okos ember, ha ott jó kovács van, mint otthon: ha ott nincs ügyes kovács.

A patkolásról egész könyveket írtak már; egyet-mást annál inkább is elmondok róla, mert talán erről nem igen tud sok gazda valami hasznosat.

A patáról sohasem szabad többet lefaragni, mint a mi a hordozószélből fölösleges.

Nem szabad se a talpat, se a nyírt kifaragni. Onnan csak a fölrepedezett részeket kell eltávolítani.

Mihelyt a sarokfalak ruganyosságukat elveszítik, a ló könnyű járása is oda van. A sarokfalak ruganyosságát a nyír mozdítja elő. Ha a talpat meg a nyírt kifaragják, a nyír megfogyatkozik és a pata összeszűkül. Az ilyen ló úgy jár, mint az az ember, a kinek nagyon szoros a csizmája.

A patát helyes alakra kell idomítani s ezen alakhoz kell a patkót szabni. Tehát nem a patkóhoz kell faragni vagy sülögetni a patát, hanem a *jó alakú patához* kell kikészíteni a patkót.

A jól megigazitott patkó a hordozószélt mindenütt megfekszi és úgy van megcsinálva, hogy a patkolástól számított három hét alatt a patkó fölöslegeit a pata benövi.

Bokázó lovak patkóit hibájukra való tekintettel kell készíteni. Ezt is meg tudja tenni a mesterségét értő kovács. A szögeket a jó kovács közel sohasem veri az elevenhez. Azaz, nem nyilalja meg a lovat.

A melyik kovács ezeket nem tartja be, annál akkor se vasaltassunk, ha ő fizet. A gazda pedig ápolja, tartsa tisztán a lovak patáit. Nem kell semmiféle patakenőcs. Patkoltatás előtt félnappal vizes-lucskos alomba állítani nagyon jó a lovat. De

ganajjal becsapkodni a patákat nem szabad, mert az a tisztaság ellen van. A kovácsnak pedig a világért sem szabad megengedni, hogy a vasalás előtt a hordozószélet megolajozza. A megolajozott pata minél inkább megpuhított, azután annál inkább töredezik.

A ló istállójáról a következőket hasznos tudni:

A jó lóistálló tiszta, világos; télen nem hideg és nyáron nem nagyon meleg.

A lóállások helyét legjobb élével rakott jó téglával készíteni akként, hogy a ló fara felé egy kevéskét lejtessen.

Sok helyen az ablakokon bejövő világosság egyenesen a ló szemébe tűz. Nem lehet csodálkozni, ha az ilyen ló szeme elromlik. Legyen az istálló világos, de a világosság előbb érje a ló farát, mint a szemét.

Egy-egy ló helye annak, testéhez képest, 10—13 láb hosszú és 5—7 láb széles legyen. Különben a ló könnyen ki-be nem vezethető. Szorult helyen úgy sincs elegendő pihenés. Az egyes állások végéhez oszlopokat állítsunk; ide kapcsoljuk az elválasztó rúdat. Az elválasztó rúd egyik vége a jászolban levő karikához erősítetik, a másik vége az oszlophoz lesz kapcsolva. De akként, hogy ha a ló a rúd alá heverne s föl akarna kelni, az emelés következtében az elválasztó rúd könnyen kikapcsolódhassék.

Az oszlopok helyett a padlásgerendákhoz is erősíthetjük a választórúdat kötél segélyével. Rugós ló választórúdját zsuppal vonjuk be, hogy magában kárt ne tegyen.

Gondoskodni kell a szükséghez mérten egy vagy

több deszkaketreczről is, a hol a vemhes kanczák leelhetnek és a hol a már fias kancza a gyöngö csikóval kényelmes és elegendő helyet talál.

Az igazán jó jászol kőből készül. Készülhet azonban fából is, de mindenesetre úgy, hogy semmivel és sehogyan se sérthesse meg magát benne a ló. Olyan alacsonynak kell lennie, hogy a csikó is bele tudjon nyúlni. A jászol prémfáját czélszerű bádoggal beborítani, hogy játékból ne rágják ki a szegélyt a lovak.

A falra, lovaink magasságához mérten, farácsokat helyezünk, a szálas takarmány számára.

Nem tudom eléggé ajánlani, hogy minden gazda olyan kötőféket használjon csikónál, lónál egyaránt, mely az áll alatt karikával van ellátva, hol a kötőfékszár peczke által gyorsan megköthető a ló. A kötőfékszár a jászolkarikán keresztül legyen vezetve s a végén egy fagolyó tartsa állandóan feszesen. Ennek sok haszna van. Az ilyen kötőfékszárba nem vághat bele a ló; hamarosan eloldhatjuk, megköthetjük a lovat, a minek akkor vesszük csak igazán nagy hasznát, ha valami veszedelem idején igen hamar kell cselekedni. Ha útra megyünk, külön kötőfékszárakat viszünk magunkkal, ez esetben nem kell az istállóban levőkkel babrálni.

A ló ápolását illetőleg nem igen írtak még annál okosabbat a gazdák számára, mint a mit Tormai Béla írt, kit Nádudvari uram beszélgetései alapján is sok gazda ismerhet. Az ő általa szerkesztett ló-ápolási tizenkét parancsolat pedig így hangzik:

1. Éreztesd minden lehető módon lovaiddal, hogy szereted őket; légy meggyőződve, hogy ők is szeretni fognak tégedet.

2. Kisérd lovaiddat minden munkáikban gondoskodó s jóakaró figyelemmel.

3. Munkában, különösen fiatal lovaiddat kiméld, de el ne kényeztesd őket.

4. Takarmányozz jól s evés után ne fogd lovaiddat azonnal munkába; evés közben ne tisztogasd, ne bolygasd őket.

5. Légy rajta, hogy az istálló lehetőleg kényelmes, tiszta és jó levegőjű legyen s még ekkor is vezettesd ki lovaiddat mindennap a szabad levegőre.

6. Lépésben indíts a munkába és lépésben érkezzél a munkából lovaiddal.

7. A nyári nagy melegben kiméletesen használd őket.

8. Izzadó lovat léghuzamba ne állíts; ha szeles, hideg időben állni kényszerülsz lovaiddal, jó pokrócczal takard le őket.

9. Az istállóba izzadva érkező lovat csutakold lehetőleg szárazra s takard be.

10. Ne kívánj a lótól olyat, a mit az testalkatánál, képességeinél fogva megfelelően végre nem hajthat.

11. Óvd lovaiddat a kegyetlen kocsisok ütés-veréseitől, óvd kontároktól, kuruzslóktól, betegsége gyanús lovakkal való érintkezéstől, romlott ételtől és italtól, rossz szerszámtól!

12. Patáit az igénybevehető legjobb kovácsal vasaltasd s ha beteg, gyógykezeltesd állatorvossal!

A lóvásár az a hely, a hol a maffla, tudatlan, vagy elbizakodott embert a leghamarább éri károsodás.

Lovat venni nehezebb, mint eladni. Persze, nem akármilyent, vagy akárhogyan. Hanem úgy, hogy annak kárát ne vallja az ember. Nehéz dolog az még annak is, a ki lóismerő.

Ha van bizalmas emberünk, ki ért a dologhoz, vigyük magunkkal; hiába, több szem többet lát! Higgadtan, el nem hamarkodva vizsgáljuk meg a ló egészségi állapotát, a test épségét, korát, indulatát. Föl kell emelni a lábát, végig kell rajta kézzel simítani, meg kell nézni a ganaját.

A ki figyelemmel elolvasta azokat, a miket már korábban leírtam, az tudja azt is, hogy miért kell ezeket megtenni. Viszszintes helyen azután az egyes részeket vesszük szemügyre, úgy, a mint azt már előbb leírtam. Majd saját emberünkkel előbb lépésben, azután koczogva vezettessük meg a lovat.

Az olyan eladóval, ki a hosszas vizsgálat miatt dörög, vagy a ki szép szavakkal rövidesen akarná a dolgot nyélbe sütni, ne álljunk tovább szóba. Mert ha a ló mindenféleképen jó, akkor az eladónak is érdekében áll, hogy a ló minden jó tulajdonságáról a vevő is meggyőződést szerezhessen. Óvakodjunk különösen a zsidó- és a cigány-kupeczek-től! Ezekről csak tiszta véletlenből kaphatni olyan lovat, a melyikkel be nincs bodorítva az ember.

Értelmes gazda ma már közel se megy kocsijával az olyan lovakhoz, melyek mindenféle nyavalyá-

nak ki lehetnek téve, mert mindenütt megfordulnak. A zsidó-kupecz meg a czigány-kupecz lova pedig ilyen. Hogy szabadna ezt az istállóba vinni?

A hasznosításnak megfelelően meg is kell próbálni a lovat kocsi előtt. Nézzük meg mikép indít, húz, hátrál (czurukkol), fordul. Mozgása után figyeljük meg, hogy hamar lecsendesedik-e; nem látjuk-e talán a kehbarázdát az oldalán? Szóval saját érdekünkben mindenről iparkodjunk kellőleg meggyőződni. Csak a magunk szemének higgyünk, ne hallgassunk senkire, csak azon bizalmas emberünkre, kiről biztosak lehetünk, hogy véleményét pár forinttal senki sem veheti meg.

Alku után a lólevelet jól szemügyre vegyük s az átíratást nyomban el kell végezni. Tanúk előtt fizessünk, vagy írást követeljünk a fizetésről.

Vannak bizonyos törvényes főhibák, miket az eladónak eltitkolni nem szabad a vevő előtt. Mivel ezen hibák bizonyos időn belül a vásárt megsemmisítik, okosan teszünk, ha a vett lovat állatorvossal is megvizsgáltatjuk.

A törvényes főhibákért az eladó mindenkor szavatosságot vállalni köteles. A szavatossági idő az egyes hibákra nézve a következő:

Fekete hólyagnál	---	---	---	30 nap
Takonykórnál	---	---	---	15 «
Bőrféregnél	---	---	---	30 «
Gyanús mirigykórnál	---	---	---	15 «
Fulladozásnál	---	---	---	15 «

Butacsiránál --- --- ---	30 nap
Havivakságnál --- --- ---	30 «
Csökönyösségnél --- --- ---	30 «

Ezekén kívül minden olyan hibáért jótállással tartozik az eladó, a melyik olyan természetű, hogy azt egyrészt észrevenni nem lehetett, másrészt a ló használhatóságára és értékére nagyban befolyással bír. Ilyen például az is, ha a ló rosszul van kiherélve.

A pörösködés mindenképen áldatlan dolog. Azért mindent meg kell tenni, hogy azt lehetőleg elkerüljük. De ha már mégis meg kell tennünk, akkor minél előbb, mert minden késedelem meghozhatja azt a bajt, hogy elkéstünk vele.

A lóeladásról nincs sok mondani való. Iparkodjon a gazda becsületessége, gondossága és tanultsága révén olyan hírnevet szerezni a környéken, hogy bizalommal viseltessenek embertársai irányában. Ez ugyan több becsületben eltöltött esztendőnek a gyümölcse; de nem elérhetetlen. Az ilyen gazdának nem igen kell vásárolnia, ha el akar valamit adni. Elviszik az istállóból a fölösleges darabokat.

A legtöbb gazda azonban manapság a vásárolást még sem kerülheti el.

A vásárban oly társaságba kell állítani az eladó lovat, hol rugástól, ragadós nyavalyától nem kell tartani. Lovainknál mutatósabb lovak közé ne álljunk.

Ne akarjuk a vevőt mindenáron megfogni. Annál rosszabb, minél inkább rávetjük magunkat. Mert az mindjárt gyanút fog, hogy miért akarunk olyan nagyon szabadulni az állattól?

Ne is dicsérjük agyba-főbe jószágunkat! Meglátják annak jó tulajdonságait úgy is. Mutassunk, ne sokat beszéljünk: ez jobban tetszik minden vevőnek.

Ne tartsuk ki a lovat az árából. A túlságos ár elriasztja a legtöbb embert. De mivel meg sok ember alku nélkül vásárt nem tud csinálni, úgy szabjuk meg az árt, hogy abból pár forintot engedhessünk.

A fődolog az, hogy egész viselkedésünk olyan legyen, hogy magunk iránt lehetőleg bizalmat gerjesztünk; de azért azt se gondolhassa a vevő, hogy a szép szavakkal a nyakába akarnók sózni lovunkat.

És ha már vásárba indultunk, menjünk is be a vásárba. Ne adjuk el lovunkat útközben valami kupecznek. Ha vevő szándéka van neki, eljön az a vásártérre is; oda, a hol 20—30 forintot ő akart nyerni azon a lovon, a mit az úton tőlünk akart megvenni.

A cseréléstől meg legjobb óvakodni. A cserénél egyik félnek mindig van valami kára. Ha az a kár nem nagy, még akkor sem kellemes dolog a csere. Hát még olyankor, mikor igazán «rosszul járt» valaki a cserével?!

vekkal hazánkban az egészséges keresztény szellemet terjeszteni igyekszik.

A Szent-István-Társulat már közel jár fönnállásának hatvanadik évéhez. Ennyi ideje, hogy Magyarországot jóirányú könyvekkel látja el. Még 1848-ban alapították a Szent-István-Társulatot; és mert célja az, hogy jó könyveket olcsón adjon, azért neve eleinte az is volt, hogy: «*Jó és olcsó könyvkiadó-társulat*».

A Szent-István-Társulat pártfogói a püspökök.

Tagjai többfélék. Vannak pl. *alapító tagjai*; ezek közé fölveszik azt, a ki egyszer mindenkorra négyszáz koronát tesz le a Társulathoz örök alapítványképen. Vannak *rendes tagjai*, a kik közé fölveszik azt, a ki *évenként tíz koronát* fizet tagdíj gyanánt s legalább három évre kötelezi magát. Vannak végül *pártoló tagjai*, a kik *évenként csak két koronát* kötelesek fizetni. Ezek csak egy évre vállalnak kötelezettséget, de ha az év végéig nem jelentik, hogy kilépnek, a következő évre is tagok, tehát a következő évben is fizetik a két koronát. Megjegyezzük itt, hogy nők is lehetnek tagok.

A falusi népnek, továbbá mesterembereknek, kereskedőknek: tehát mindazoknak, kik nem végeztek magasabb iskolákat, *az olcsó pártoló tagságot ajánljuk*.

Azért az évi két koronáért pedig mit kap a pártoló tag? Mert jól megjegyzendő: nem alamizsnaszámba megy a tagdíj, a mit a Szent-István-Társulathoz fizetnek, hanem a Társulat bőven visszaadja a tagdíjat könyvek alakjában.

Azért a két koronáért tehát a pártoló tag kap minden évben kalendáriumot s ezenkívül pár igen szép könyvet: olyant, mely katolikus hitében megerősíti, meg olyant, melyből okos dolgokat tanulhat, végül olyant, mely mulatságos órákat szerez neki.

De nemcsak a pártoló tagok, hanem a többi tagok is kapnak tagdíjukért évenként bizonyos könyveket. Ezt az évi könyvadományt *tagilletmény*-nek nevezik.

De a Szent-István-Társulat, mint már említettük, sok egyéb könyvet is ad ki, melyeket nem ad tagilletményül.

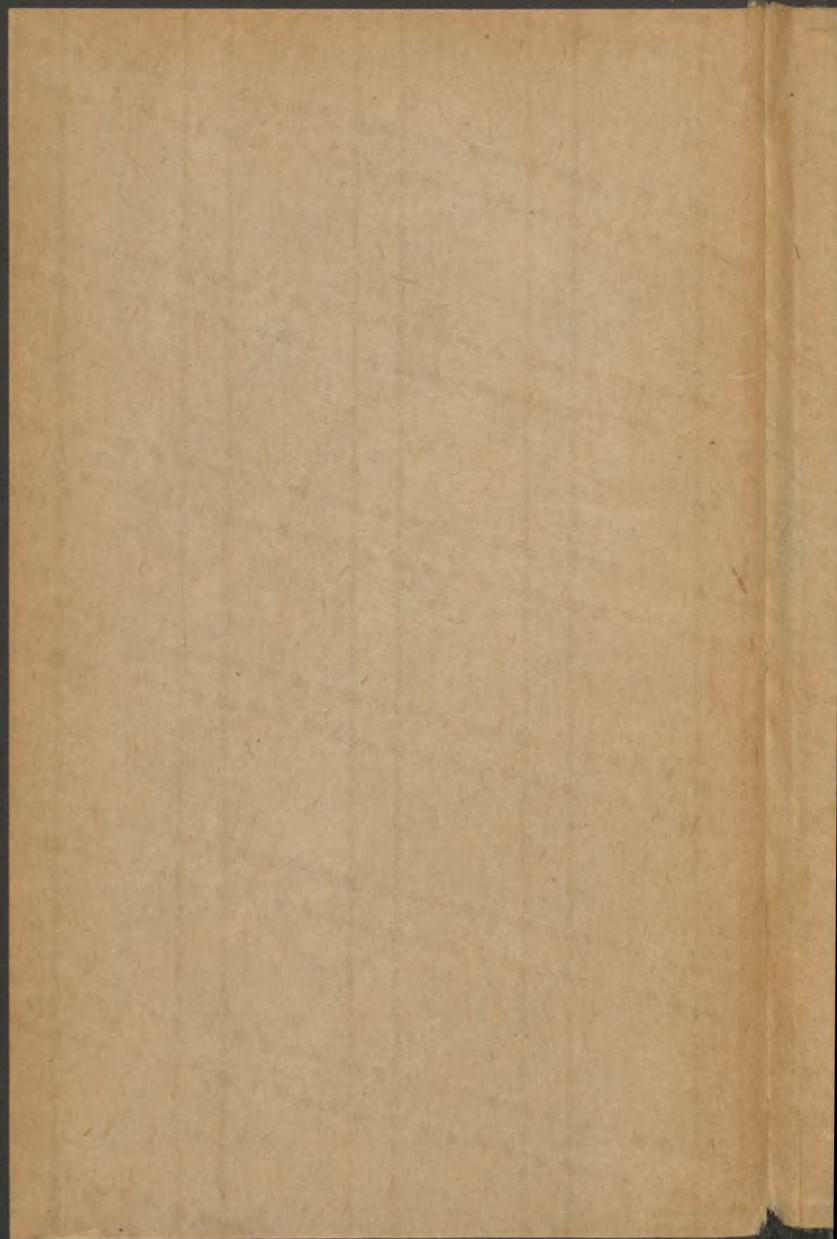
Az ilyen könyvekre nézve az összes tagoknak — tehát a kétkoronás tagoknak is — megvan az a kiváltságuk, hogy a könyveket bizonyos ármérsékléssel, tehát a bolti árnál valamivel olcsóbban kapják. Csak a tankönyvekre nem vonatkozik ez; mert a tankönyvek ára oly csekély és a Szent-István-Társulat évenként annyi tankönyvet oszt szét teljesen szegény iskolásgyermeknek közt ingyen, hogy a tankönyvek bolti árából senkinek sem tehet engedményt.

A ki mindazt a sok jó és szép könyvet birni akarja, mit a Szent-István-Társulat tagilletményül ad, az lépjen be a Szent-István-Társulatba!

A Szent-István-Társulat kiadványainak jegyzékét bárkinek, a ki ezt tőle egy levelezőlapra kéri, szívesen megküldi.

A ki a Szent-István-Társulat tagjává akar lenni — akár alapító, akár rendes, akár pártoló tagjává — az forduljon a Szent-István-Társulat titkári hivatalához. (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.) Elég egy közönséges levelezőlap is. Évközben is lehet jelentkezni. A ki teheti, a jelentkezéskor küldje be mindjárt az arra az évre szóló tagdíjat is.

A ki pártoló tagokat kíván gyűjteni, az kérjen gyűjtőíveket a Szent-István-Társulat titkári hivatalától. A szorgalmas gyűjtők, ha legalább tíz pártoló tagot szereznek, ajánlékkönyvet kapnak. A mikor a gyűjtő-ívet a gyűjtött pártoló tagok neveivel a Szent-István-Társulathoz visszaküldik, tessék az ívet a főtisztelendő plébános vagy káplán úrral látalmaztatni.

1 - 1941 DEC. - 3.

